

Jakten på Vegas ritningar av Johan Simberg

Våren 2023, Lappo, under pågående färdering av Fiskesump-modellen, presenterade Torsten Nordberg sina tankar om att utöka sin samling av modellskepp med en stor modell (skala 1:5) av A.E.Nordenskiölds polarfartyg Vega, en tremastad bark med ånghjälpmaskin byggd i Bremerhaven 1872. Man antog då att byggaren av den modell i skalan 1:48 som Nordberg tidigare rekvirerat från Sydafrika skulle besitta ritningar av Vega, citat från hemsidan: *"About the SS Vega Wooden Scale Model Ship: The SS Vega was custom built from the following information: The original construction drawings."*

Ritningar levererades, i olika fason och format, och med bristande dateringar och mått. Vi ifrågasatte ritningarnas tillförlitlighet och efter en utdragen brevväxling med Sydafrika kom beskedet att inga originalritningar finns att tillgå. Det visade sig senare att de erhållna ritningarna endast var fotokopierade extrakt från ritningar av ett annat skepp (Euterpe) som adapterats för ändamålet.

Ett intensivt efterforskningsarbete vidtog, information inhämtades dels från Nordenskiölds egen reseskildring "Vegas färd kring Asien och Europa", dels från Juha Nurminens samlingsverk om Nordostpassagen. Ur Christoffer H. Ericssons essä i det senare verket framgår det att Vega hade ett systerfartyg Capella och att båda förlist, samt att originalritningar inte mera finns att tillgå, sic! Han gör bedömningen att den mest tillförlitliga källan är den modell som svenska flottan lät bygga till Columbus-utställningen 1892 i Madrid, och som numera finns på Sjöhistoriska muséet i Stockholm. Samma bedömning kom oss till del i svaret på vår förfrågan till historiker Christian Ostersehite, Sjöhistoriska muséet i Bremerhaven.

Sjöhistoriska muséet i Stockholm delgav oss hösten 2023 allt material som står att uppbringa om Vega, Nordenskiöld och polarexpeditionen i deras arkiv, lager och bibliotek. Nu kunde vi göra mätningar av både 1:40 modellen och en tidigare "försäljnings"-modell som gjorts vid Wenches varv i Bremerhaven i skalan 1:72. Några skisser gjorda av Svenska Flottans ritare German J Nilsson för 1:40-modellen gav välkommen tilläggsinformation, likaså två mätbrev (tyvärr sinsemellan avvikande) av Vega gjorda vid ett Göteborgsvarv i samband med förvärvandet för expeditionen. Därutöver luskade muséet fram flera målningar och etsningar, samt en handfull fotografier varav några tagna av Vegas kapten Louis Palander. Dessutom lät de göra en fotogrammetrisk 3D-modell av utställningsmodellen av Vega, skala 1:40. Vi fick ta del av hela det elektroniska bildmaterialet, och kunde därigenom göra en CAD-ritning av skrovet i vår tilltänkta skala 1:5.

Övriga informationskällor har varit några fotografier i högupplösning av fotograferna Ole Tobias Olsen, Norge och Alexander Wilson, Dundee i Skottland. Grenna muséums Polarcenter har en numera arkiverad webportal som socialantropologen och dokumentärfilmaren Knut Ekström gjorde om Vega-expeditionen. Där framgår, vid sidan av många utomordentligt intressanta dagboksutdrag, endel uppgifter om strategiska mått på Vega.

Under efterforskningens gång gjordes ett antal besök i Stockholm, och vid ett tillfälle våren 2024 uppstod en diskussion med muséets experter om Vega-modellens linjer. Med hjälp av noggranna fotografistudier sattes dels skrovets inåtsvängda form, s.k. "thumbhome" och dels huvuddäckets placering i höjddled under lupp. Den inåtsvängda formen rimmar illa med de krav polarisarnas press ställer på ett valfångstfartyg, och bedömdes vara en estetisk modifikation inför Kolumbus-utställningen. Relingens höjd över däck fick olika mått på utsidan och insidan, och däckets placering konstaterades vara felaktigt för låg på modellen. Vidare togs "den stora fotförvirringen" upp, så kallad för att Sverige övergick från svensk fot (0,2969m) till internationell fot (0,3043m) i samband med att metern blev officiell längdenhet år 1889. Många ämbetsverk släpade dock efter med övergången, så ock flottans ritkontor. Skillnaden kan tyckas vara försumbar, men på ett 150 fots skrov blir kastet en dryg meter.

Eftersom de flesta registrerade måtten angetts i tum och fot blev alla mått ifrågasatta, jämförda sinsemellan och framförallt korrekt placerade både längskepps, tvärskepps och på djupet. Till slut stakades en gyllene medelväg ut, och den ritning som gjorts på basen av 3D-fotogrammetrin blev korrigerad och utskriven för manuell kontroll med modellspanter. När skrovets alla linjer skrädats, kontrollerats och jämförts med existerande fotografier anser vi oss ha uppnått den högsta möjliga graden av autenticitet, och "Jakten på Vegas ritningar" förklaras avslutad.

Häriifrån vidtar själva byggandet av en knappt 12 m lång, 7 m hög och halvvannan meter bred modell i skalan 1:5, för att placeras i Vega-ateljén i anslutning till Kunskapens Hus, Lappo, Åland. "En bild säger mer än tusen ord" (c. 715) också om bilderna är datormanipulerade ur ett CAD-program:

